

Yeni Teşvik Unsuru Olarak Stratejik Yatırım Desteklerinin Dış Ticaret Açığını Kapatmaya Etkisi

As A New Incentive Property The Effect Of Strategic Investment Supports In Narrowing The Foreign Trade Deficit

Hasan LÖK

Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu Meslek Yüksek Okulu, lok_h@ibu.edu.tr

Öz

Ülkemiz ihracata dönük kalkınma politikalarını uygulamaya başladığı 1980 yılından itibaren dış ticarete esas olan ithalat ve ihracat rejiminde köklü değişiklikler yapmıştır. Küreselleşme olgusu dünya ticaretine 2004 yılında Çin'in katılımı ile önemli bir ivme kazanmıştır. Ülkemizde uzun yıllardan bu yana ihracatın ithalatı karşılama oranı eksi yönde gelişme göstermiştir. 2012 yılında teşvik politikamızda Stratejik Yatırım Destekleri adı altında yeni bir uygulama başlatılmıştır. Stratejik yatırım desteği politikası ile yatırımcılarımıza ithalatı azaltmaları karşılığında mevcut teşvikler dışında önemli boyutları olan ilave destek araçlarından yararlanma imkânı sağlamıştır. Bu çalışmamızda 2012-2018 yıllarında stratejik yatırım desteği sağlayan yatırımcılarımızın dış ticaret açığının ne kadarını kapatabilecekleri üzerinde inceleme yapılmıştır. Ayrıca makale içerisinde bu teşvik sisteminin daha etkinliğini artıracak mekanizmaların neler olabileceği değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yatırım Destekleri, Stratejik Yatırım Destekleri, Dış Ticaret Dengesi, Cari Açık

Abstract

Turkey has undergone radical changes in the import and export regime, which is the basis for foreign trade, since 1980 when it began to implement export-oriented development policies. With the participation of China in world trade in 2004, the trend of globalization has gained an important velocity. The ratio of exports to imports in Turkey has improved negatively since long years. In 2012, a new application called Strategic Investment Supports was initiated in our incentive policy. Thanks to this strategic investment support policy, investors can gain the opportunity to benefit from additional incentives as well as existing incentives, if they reduce their imports. In this study, the impacts and roles of investors who received strategic investment support between 2012-2018 years in narrowing the foreign trade deficit were evaluated. In addition to these issues, it was assessed in this study which policies could improve the effectiveness of this incentive system.

Keywords: Investment Supports, Strategic Investment Supports, Balance Of Trade, Current Account Deficit

Giriş

Ülkemiz kalkınma politikalarında ithal ikamesine dayalı karma ekonomi politikalarını cumhuriyetimizin kuruluş yılından itibaren 1980 yılına kadar uygulamıştır. 1980 yılında 24 Ocak kararları çerçevesinde ekonomik istikrar tedbirleri ile kalkınma politikamız ihracata dayalı sistemi uygulamaya başlamıştır¹. 1983 yılında Dış Ticaret ve Türk Parası Koruma Kanununda yapılan değişikliklerle kambiyo rejimimiz köklü değişikliklere uğramıştır. Yaklaşık 35 yıldır uygulanan bu sistemde ihracatın ithalatı karşılama oranı uzun yıllar eksi olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye enerji sektörü başta olmak üzere günümüzde bazı iş kollarının ara mallarında dışa bağımlı olarak büyük oranlarda yurtdışına döviz ödemesi yapmaktadır.

Bilindiği üzere Ekonomi Bakanlığımız Kalkınma Bakanlığı ile yatırımlarda devlet desteklerini birlikte düzenlemektedir. Geleneksel olarak çeşitli yıllarda değişiklik göstermiş olan yatırım teşvik sistemimiz 2012 yılında dış ticaret açığını kapatmak üzere yeni politikaları devreye sokmuştur. Uygulanmakta olan teşvik sistemine “Stratejik Yatırım Desteği” ilave edilerek başta enerji, kimya vb. sektörlerde ithalatın azaltılması amacıyla önlemler almaya başlamıştır.

Bu çalışmamızda 2012 yılından itibaren uygulamaya konulmuş olan Stratejik Yatırım Teşviki alan girişimcilerimizin yapmayı planladıkları yatırımların iş kollarına dağılımı analiz edilmiştir. Bu yatırımların gelişimi irdelenerek ithalatımızın kapatılmasına yönelik etkilerinin ne olacağı saptanmaya çalışılmıştır. Ayrıca stratejik yatırım desteklerinin etkinliğinin artırılması yönünde ilave ne gibi yeni araçların ortaya konabileceği yönünde analizler yapılmıştır.

1. Yatırım Destekleri

1.1. Genel Olarak Yatırım Destekleri ve Amaçları

Yatırımlara ilişkin destekler Osmanlı dönemime rastlayan 20. Yüzyılın başından itibaren çeşitli adlar altında ülkemizde uygulanmaktadır. Planlı dönemin başlangıcı olan 1960 yılını izleyen yıllarda Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı'nın kurulmasından sonra Teşvik Dairesi oluşturulmuş ve kurumsal olarak Yatırım ve İhracatın Desteklenmesi yürürlüğe girmiştir. 1980 yılı 24 Ocak kararları sonrası ihracata dönük ekonomi politikalarının uygulanması sürecinde yatırım ve ihracat destekleri özel sektör için ayrı bir önem kazanmıştır. Avrupa Birliği Sürecinin hızlandığı 1980'li yılların sonunda ve özellikle 1996 yılı sonrası Gümrük Birliği anlaşmasının devreye girmesi ile dış ticaret politikası ülkemiz ekonomisinde önemli bir yer tutmaya başlamıştır². Bunun sonucu olarak yatırım destekleri AB politikalarına uygun hale getirilmiştir.

Yatırım destekleri bölgesel farklılıkları ortadan kaldırarak ülkelerin ekonomik kalkınmasını hedefleyen araçlardır. Bir başka ifade ile destekler, yatırım dönemi ve işletme döneminde devlet kaynaklarının girişimcilere vergisel ve nakdi olarak tahsis edilmesidir. Yatırım ve ihracatta devlet alabileceği bina vergisi, katma değer vergisi, gümrük vergisi, kurumlar vergisi, gelir vergisi ve fonların bir kısmından veya tamamından vazgeçerek yatırım ve ihracat yapan kuruluşlara destek vermektedir. Ayrıca istihdam üzerindeki vergi ve sigorta primlerine belli bir süre süre muafiyet ve istisna uygulamaktadır. Nakit olarak yatırımın belli bir kısmına kaynak tahsis etmekte, kullanılan kredilerin faizlerine destek verebilmektedir. Yatırımcılara verilmekte olan diğer bir destek ise hazine arazilerinin tahsisidir. Destekler genel, bölgesel, stratejik, büyük ölçekli ve proje esaslı olmak üzere uygulanmaktadır. Bölgesel, Stratejik, Büyük

¹Kazgan Gülten (1998), *Ekonomide Dışa Açık Büyüme*. İstanbul Altın Kitaplar Yayınevi 2. Basım Sayfa:333

²Bakkalçı, A.C., Arğın, N. (2013), *Türk Dış Ticareti ve Ekonomi Politikaları Arasındaki Nedensellik İlişkisi*.

²Bakkalçı, A.C., Arğın, N. (2013), *Türk Dış Ticareti ve Ekonomi Politikaları Arasındaki Nedensellik İlişkisi*. Yönetim Bilimleri Dergisi, Sayı:21, Sayfa:68

Ölçekli ve Proje Bazlı yatırımlar özel destekler olarak isimlendirilmekte, destek araçları genel desteklerden farklı ve daha etkin olmaktadır.

1.2. Özel Amaçlı Yatırım Destekleri

Özel amaçlı yatırım destekleri, bölgesel, stratejik, büyük ölçekli ve özelliği olan proje bazlı yatırımlara verilmektedir. Vergisel ve nakdi olarak ortaya konmuş olan genel desteklerin üzerindeki daha etkin ve kapsamı geniş teşvik araçları özel amaçlı yatırımlara tahsis edilmektedir.

Özel amaçlı yatırımlar isminden de anlaşılacağı gibi bölge farklılıklarını ortadan kaldırmayı, ihracatı artırarak ithalatı azaltmayı ve dış ticareti dengelemeyi amaçlamaktadır³. Duran Ayrıca araştırma geliştirme çerçevesinde buluş yapma, büyük ölçekli yatırımlarla teknoloji transferi ile istihdam sorununu çözmeye dönük yatırımlar da özel amaçlı yatırımlar kapsamında bulunmaktadır.

2012 yılında teşvik sistemimize yeni getirilmiş olan stratejik yatırım kavramı ile dış ticaret açığımızı kapatmaya dönük özellikle petrokimya, plastik, kâğıt, cam, enerji gibi hammadde ithalatının ağırlıkta olduğu kuruluşlarımızın yapacağı yatırımlar bölge farkı gözetmeksizin ülkemizin neresinde olursa olsun etkin teşviklerden yararlandırılmaktadır.

2. Stratejik Yatırım Destekleri

2.1. Stratejik Yatırım Desteğinin Amacı

Stratejik yatırım desteği 2012 yılında Ekonomi Bakanlığınca düzenlenerek yürürlüğe konulmuş bir teşvik aracıdır. %50 den fazlası ithalatla karşılanan ara malları veya ürünlerin üretimine yönelik yatırımlar olarak tanımlanmaktadır. Bu sistemin amacı ülkemizin ithalat haritası çerçevesinde cari açığın azaltılması amacıyla ithalat bağımlılığı yüksek ara mallar ve ürünlerin üretimine yönelik yatırımları kapsamaktadır. Bu teşvik aracından yararlanmak için uluslararası rekabet gücünü artırma potansiyeline sahip yüksek teknolojili ve yüksek katma değerli yatırımların desteklenmesi öngörülmektedir. Stratejik yatırımların en önemli özelliği tüm bölgeleri kapsamasıdır. Genel teşvik politikası içerisinde uygulamaya konulmuş olan 6 bölgede uygulanan farklı teşvik araçları bu özel yatırımlarda göz önüne alınmasıdır.

2.2. Stratejik Yatırım Destek Araçları

2012 yılında uygulamaya konulmuş olan stratejik yatırım desteği, 1980 yılından bu yana uygulanmakta olan genel teşvik politikaları içerisinde ayrı öneme sahip bulunmaktadır. Dış ticaret dengesini iyileştirmeye dönük olarak alınmış olan bu politika ile projeler tüm desteklerden yararlandırılmaktadır. Aşağıdaki tabloda, stratejik yatırımlara uygulanmakta olan destek araçları gösterilmiştir.

³ Duran Mustafa (2002). Türkiye’de Yatırımlara Sağlanan Teşvikler ve Etkinliği. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Araştırma İnceleme Dizisi, Ankara Sayfa:5

Tablo 1. Stratejik Yatırım Teşviki

DESTEK UNSURLARI		TÜM BÖLGELER
KDV İstisnası		✓
Gümrük Vergisi Muafiyeti		✓
Vergi İndirimi	Yatırıma Katkı Oranı (%)	%50
Sigorta Primi İşveren His. Desteği	Destek Süresi	7 YIL (6. Bölgede 10 YIL)
Yatırım Yeri Tahsisi		✓
KDV İadesi		500 Milyon ₺'nin üzerindeki yatırımların bina-inşaat harcamaları için
Faiz Desteği		Yatırım tutarının %5'ini geçmemek kaydıyla azami 50 Milyon ₺'ye kadar
Gelir Vergisi Stopajı Desteği		Sadece 6. Bölge yatırımları için 10 Yıl
Sigorta Primi İşçi Hissesi Desteği		Sadece 6. Bölge yatırımları için 10 Yıl

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü

Stratejik yatırımlar en yüksek teşviki mekanizmalarından yararlanan 6. Bölge destekleri ile eş değerde bulunmaktadır.

2.3. Stratejik Yatırım Teşvik Araçlarının Uygulaması

Stratejik yatırım olarak projelerin değerlendirilebilmesinin kriterleri aşağıda verilmiştir. (www.ekonomi.gov.tr)

- Projenin ithalat bağımlılığı yüksek ara malı ve ürünlerinin üretimine yönelik,
- Projenin yatırım tutarının en az 50 milyon Türk Lirası,
- Üretilecek ürünün en az % 50'sinin ithalatla karşılanması,
- Üretilen ürünün katma değerinin %40 ve üzerinde olması,
- Üretilecek ürünle ilgili toplam ithalat değerinin en az 50 milyon \$'lık iş kolunda olması halinde stratejik yatırımlara dönük teşvik araçlarından yararlanabilecektir.

Stratejik yatırımlara sağlanmakta olan teşvik araçları ile ilgili uygulama örneği aşağıya çıkarılmıştır.

Tablo 2. Stratejik Yatırım Örneği

STRATEJİK YATIRIM ÖRNEĞİ		
Destek Unsurları (Bin ₺)	Yatırım Tutarı: 50 Milyon ₺ İstihdam: 100 Kişi	Yatırım Tutarı: 500 Milyon ₺ İstihdam: 1000 Kişi
KDV İstisnası	1.140	11.400
Gümrük Vergisi Muafiyeti	700	7.000
KDV İadesi	-	11.460
Vergi İndirimi	25.000	250.000
Sigorta Pr. İşv. His. Des.	1.445	14.448
Faiz Desteği	2.500	25.000
Yatırım Yeri Tahsisi	2.500	25.000
Toplam Devlet Desteği	33.285	344.308
Destek Yoğunluğu %	67	69

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü
Tablodan görüleceği gibi yatırım tutarının artması halinde yararlanılan teşvikler oransal olarak büyümektedir. Ara malı ithal eden projelerin stratejik yatırım özelliği taşıması ve projelerin teşvik araçlarından yararlandırılması halinde girişimci geniş teşvik araçlarını projelerinde kullanmaktadır.

3. Ülkemizin Dış Ticareti ve Dengesi

3.1. Dış Ticaretimizin Dengesi

Ülkemizin ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesini ortaya koyan dış ticareti tablosu karşılaştırmalı olarak aşağıya çıkarılmıştır. Son 12 yıllık dönemde ülkemizin toplam dış ticaret açığının boyutu 913 milyar dolar civarında olmuştur.

Tablo 3. Türkiye Dış Ticareti Tablosu (Milyar \$)

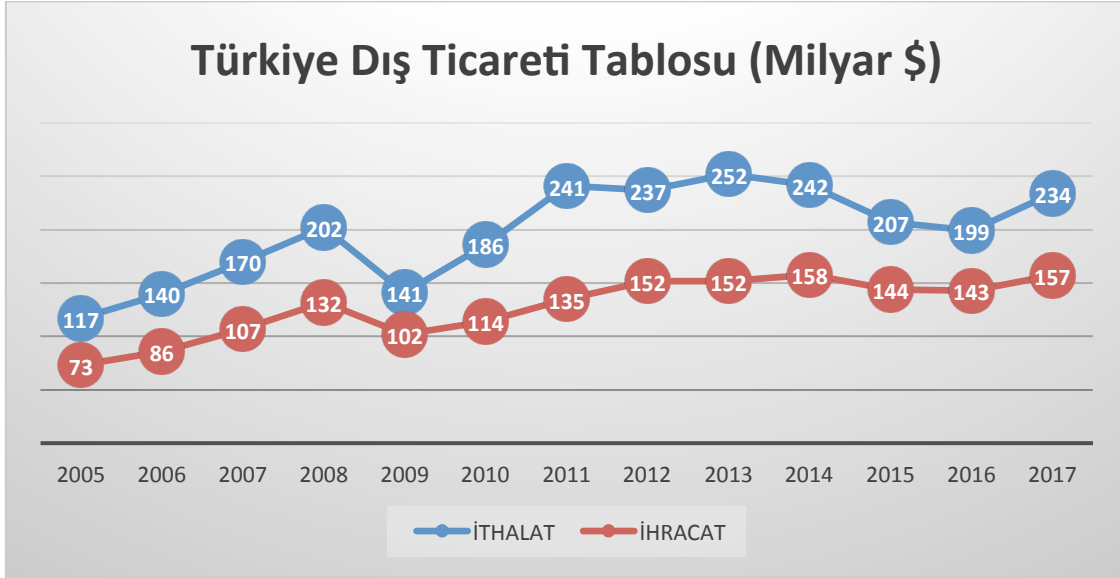
Yıllar	İTHALAT	İHRACAT	DIŞ TİCARET DENGESİ
2005	117	73	-44
2006	140	86	-54
2007	170	107	-63
2008	202	132	-70
2009	141	102	-39
2010	186	114	-72
2011	241	135	-106
2012	237	152	-85
2013	252	152	-100
2014	242	158	-84
2015	207	144	-63
2016	199	143	-56
2017	234	157	-77

Kaynak: (TÜİK) Ekonomi Bakanlığı Dış Ticaret İstatistiklerinden Tarafımızca Derlenmiştir.

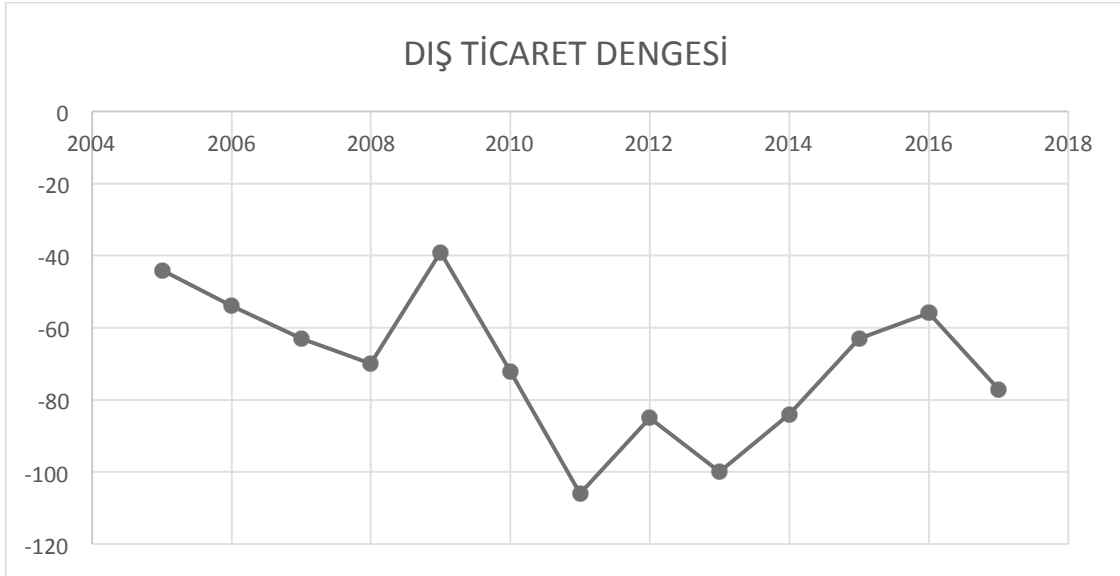

Tablodan görüldüğü gibi eski yıllardan bu yana son 12 yıllık dönem içerisinde 2011 ve 2013 yıllarında dış ticaret dengesinin 100 milyar doların üzerine çıkmış bulunduğu gözlenmiştir. Dünya ekonomik krizinin çıkmış olduğu 2008 yılını takip eden 2009 yılında dış ticaret açığı en düşük seviye olan 39 milyar \$'a inmiştir. Genel olarak ekonomik kriz yıllarında ithalat bıçak kesilmekte, dış ticaret dengesinde geçici düzeltme olmaktadır⁴. İthalat, ihracat ve dış ticaret dengesini gösteren grafikler aşağıdadır.

Grafik 1: Türkiye Dış Ticaret Tablosu (2005-2017)

Grafik 2: Türkiye Dış Ticaret Dengesi (2005-2017)

Grafikte görüldüğü gibi son yıllarda dış ticaret açığımız düşme göstermiştir.

⁴ Utkulu Utku, (2008) Türkiye'de Dış Ticaret İşlemleri Uygulaması, Gazi Kitapevi Sayfa: 9

3.2. İthalatımızın Sektörel Yapısı

Ülkemizin ithalatı içerisinde imalat sanayine dönük ara malı üreten işkolları ağırlıkta olmak üzere taşıt aracı, makine ve enerji dış alımının da büyük boyutlarda olduğu aşağıdaki tablodan gözlenmektedir.

Kimya, demir dışı metal, enerji kalemi içerisinde petrol ve türevleri, makine, elektronik, kağıt, cam ve orman ürünleri alanında üretim yapan iş kollarımız stratejik yatırım yapmaktadır.

Tablo 4. İthalatın İş Kollarına Göre Dağılımı Tablosu

Milyon Dolar	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Kimya	34722	35920	31402	28919	34312	3363
Kağıt	3092	3170	2683	2685	2811	474
Makine	47917	46052	43224	47424	48316	7593
Demir Dışı	8043	8305	7314	6521	6416	1803
Taşıt Aracı	48497	65416	21905	22508	17428	2270
Cam	816	877	780	799	844	153
Orman	645	684	733	743	2081	180
Elektronik	491	5214	4821	4792	4999	879
Enerji	55917	54889	37843	27.169	37214	6983
Diğer	51521	21650	56529	57053	79378	16761
Toplam	251.661	242.177	207.234	198.613	233.799	40459

Kaynak: (TÜİK) Ekonomi Bakanlığı İstatistik Verileri Esas Alınarak Tarafımızca Düzenlenmiştir.

Ara malı ithalatı olarak kimya ve plastik sektörleri için ülkemiz yaklaşık 30 milyar dolar civarında döviz harcaması yapmaktadır. Kağıt hammaddesi için yıllık yaklaşık 3 milyar \$, Demir Dışı Metaller için 6-8 milyar \$, Cam hammaddesi için yaklaşık 800 milyon \$, Orman ürünleri hammaddesi için 700 milyon \$, Elektronik ürünler için yaklaşık 5 milyar \$ harcama yapmaktadır. Enerji ithalatı içerisinde ham petrol vb için ise 30-55 milyar \$ arasında döviz gideri yapılmaktadır. Makine için 40-50 milyar \$ ve Taşıt araçları için ise 20-60 milyar \$ döviz harcaması yapmaktadır.

3.3. Dış Ticaret Açığı ve Sorunları

Dış alıma ödemiş olduğumuz döviz harcamasından dış satımda elde ettiğimiz döviz gelirleri arasındaki fark dış ticaret dengemizi göstermektedir. Dış alıma ödenen dövizin, dış satımdan elde edilen döviz gelirlerinden fazla olması halinde dış ticaretin eksi bakiye verdiği, diğer bir ifade ile açık vermiş olduğu söylenmektedir. Döviz gelirinin döviz ödemesinden fazla olması halinde dış ticaret fazla vermektedir.

Türkiye'nin dış ticareti uzun yıllardan bu yana açık vermektedir. Bu açık ülkemizin cari açığının temel nedenini oluşturmaktadır. Son dönemde Türkiye ekonomisinde birçok ekonomik

göstergede iyileşme gözlemlenirken cari açığındaki artış ciddi bir sorun olarak göze çarpmaktadır⁵.

Cari açığa etki eden diğer kalemler ise hizmet gelir ve gideri, yatırım gelir ve gider dengesi ile cari transfer olarak ifade edilen işçi gelir ve gider farklarıdır.

Cari açık genel olarak ülkelerin kredi notlarına, borçlanma maliyetlerine, enflasyon oranlarına ve büyüme politikalarına etki etmektedir. Stratejik yatırım destekleri ile dış ticaret açığının kapatılması ve ülkemizin uzun yıllar mücadele ettiği enflasyon, borçlanma maliyetleri ve kredi notlarımızın daha iyi hale getirilmesini amaçlamaktadır.

4. Ülkemizde Stratejik Yatırım Destekli Projelerin Gelişimi

4.1. Stratejik Yatırım Desteği Almış Projelerin Gelişimi

Stratejik yatırımlara ilişkin destekler teşvik sistemine 2012 yılında ilave edilmiştir. 2013 ve izleyen yıllardaki teşvikli yatırımların adedi, yatırım tutarı ve yatırım sonucu gerçekleşecek istihdamın durumu aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 5. Stratejik Yatırım Destekli Projelerin Gelişimi

Yıllar	Belge Adedi	Yatırım tutarı (Milyon TL)	İstihdam
2013	9	12.413	1705
2014	2	11.863	996
2015	10	14.270	2356
2016	3	3.459	1100
2017	11	82.399	4757
2018	2	270	50
Toplam	37	121.560	10.964

Kaynak: (TÜİK) Ekonomik Bakanlığı, Teşvik Uygulama Genel Müdürlüğü İstatistikleri Esas Alınarak Düzenlenmiştir.

2013 yılından günümüze 37 adet belgenin yatırım tutarı 121.560 milyon liradır. Yabancı sermayenin yıllara göre almış olduğu belge ve yatırım tutarları aşağıda bulunan tabloda verilmiştir.

Tablo 6. Yabancı Sermayeli Kuruluşların Sağladığı Stratejik Yatırım Destekli Projeler

Yıllar	Belge Adedi	Yatırım tutarı (Milyon TL)	İstihdam
2015	4	2.653	612
2016	-	-	-
2017	2	76.070	2773
2018	2	270	50

Kaynak: (TÜİK) Ekonomik Bakanlığı, Teşvik Uygulama Genel Müdürlüğü İstatistikleri Esas Alınarak Düzenlenmiştir.

⁵ Telatar, O.M. ve Terzi, H. (2009). Türkiye’de Ekonomik Büyüme ve Cari İşlemler Dengesi İlişkisi. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 23, Sayı:2 Sayfa:120 .

Son 5 yıllık dönemde alınmış olan 37 adet stratejik yatırım teşvik belgeli projelerin 8 adedi yabancı sermayeli kuruluşlara aittir. Ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerin yatırım ve sermaye ihtiyacını karşılama yönünde çaba göstermesinin önemli koşullarından birisi teşvik ve destek mekanizmalarıdır⁶. Yatırım teşvikleri içerisinde sisteme konmuş olan stratejik yatırım yabancı sermayeli kuruluşların dikkatini çekmekte ve ülkemize yatırım yapma yönünde gelecek yıllarda bu eğilimin gelişme göstereceği söylenebilmektedir. Yabancı sermayeli firmalar tarafından yapılacak yatırımlar ithalatı önleyecek ve dış ticaret dengemize olumlu etkiler yapacaktır.

4.2. Stratejik Yatırım Desteklerinden Yararlanan Projelerin Sektörel Dağılımı

Stratejik yatırım desteğinden yararlanan sektörler içerisinde belge sayısı bakımından en büyük payı imalat sanayi, yatırım büyüklüğü bakımından ise enerji sektörü almaktadır.

Tablo 7. Stratejik Yatırım Teşvik Belgeli Projelerin Sektörel Dağılımı (2013-2018)

Sektörler	Belge Adedi	Yatırım Tutarı
İmalat Sanayi	24	23.264
Enerji	2	79.850
Maden	9	12.122
Hizmetler	2	10.503

Kaynak: (TÜİK) Ekonomik Bakanlığı, Teşvik Uygulama Genel Müdürlüğü İstatistikleri Esas Alınarak Düzenlenmiştir.

Yukarıdaki tablodan gözlemlendiği enerji sektörüne yapılan yatırım Mersin ilinde gerçekleştirilmekte olan Akkuyu Nükleer Enerji santralinin projesidir.

İmalat sanayi sektöründe yatırım teşvik belgesi almış olan iş kolları aşağıda verilmiştir.

Tablo 8. İmalat Sektörü Yatırımlarına İlişkin Alınan Teşvik Belgesi Dağılımı

Sektör	Belge Adedi	Yatırım Tutarı(Milyon TL)
Kimya	13	19.128
Kağıt	2	2121
Makine	5	940
Demir Dışı Metal	1	545
Taşıt Aracı	1	342
Cam	1	330
Orman	1	136
Elektronik	1	73

Kaynak: (TÜİK) Ekonomi Bakanlığı Teşvik İstatistikleri Esas Alınarak Düzenlenmiştir.

⁶ Kaymak Hasan, (2005) Yabancı Doğrudan Yatırımları Artırmak İçin Teşvik Gerekli ve/veya Yeterli mi? Maliye Dergisi Sayı:149 Sayfa:101

İmalat iş kolu içerisinde en yüksek seviyede teşvik belgesi alan sektör kimya-Plastik sanayi iş koludur. Kimya ve plastik sanayinin hammadde ithalatı yıllık 40-50 milyar \$ civarındadır. 13 proje ile yaklaşık 19 milyar liralık yatırım yapmakta olan bu sektör ülkemiz ithalatının büyük bir kısmını önleyebilecektir

Kağıt, Demir Dışı Metal, cam, orman, elektronik iş kollarındaki proje sayısı 5 olup girişimcilerimiz yaklaşık 3.5 milyar \$ yatırım yapmaktadır. Kağıt hammaddesi, orman ürünü ve cam sektörünün kimyasal hammaddeleri için bu iş kollarında 2017 yılında 3.489 milyon döviz harcaması yapılmıştır. Planlanmış olan bu yatırımlar ile ithalatın tamamı önlenecektir.

4.3. Stratejik Yatırımların İthalatı Azaltıcı Rolü

Ülkemizin 2017 yılındaki dış ticaret açığı 77 milyar \$ olmuştur. En yüksek açığa neden olan iş kolları ise enerji, kimya, madencilik, makine, demir dışı metal, otomotiv sanayi ve kağıt sektörleridir.

Enerji sektöründe ithalat açığını kapatacak olan stratejik yatırımın en büyüğü İçel (Mersin)'de planlanmış ve 2023 yılında devreye alınacak olan Akkuyu Nükleer A.Ş.'nin projesidir. 20 milyar \$ olarak planlanmış olan bu yatırım ile enerji ithalatımızın yaklaşık % 10'luk kısmının karşılanacağı resmi makamlar tarafından açıklanmaktadır.

2016 yılı içerisinde uygulamaya konulmuş olan bir diğer teşvik ise "proje bazlı" yatırım destekleridir. Bu teşvik unsuru stratejik yatırım teşviklerinin boyutlarının üzerinde olan teşvik mekanizmaları ile desteklenmektedir. (www.resmigazete.gov.tr)

Stratejik yatırımları desteklemekte olan bu destek, yenilenebilir enerji teknolojileri, metalürji yatırımları, ham petrol işleme rafinerisi, petrokimya ürünleri karbon elyaf ve kompozit malzeme, tıbbi cihazlar ve sağlık teknolojileri kapsamında 15 proje desteklenmektedir. Bu projelerin 25 milyar \$'lık ara malı ithalatın döviz harcamasını önleyecek seviyede olduğu konusunda değerlendirme yapılmaktadır. (www.tccb.gov.tr)

Sonuç

Ülkemiz uzun yıllardan bu yana dış ticaretinde açık vermektedir. 2017 yılında dış ticaret açığımız 77 milyar \$ seviyesinde gerçekleşmiştir. 2012 yılında devlet destekleri araçlarında dış ticaret açığımızı kapatmak amacı ile stratejik yatırım teşvikleri sisteme sokulmuştur. Son beş yıllık sürede 37 adet proje ile yaklaşık 122 milyar liralık yatırım projesi planlanmış ve bu projelerden bir kısmı üretime alınmıştır. İmalat sektöründe planlanmış olan yatırımlar kimya, kağıt, demir dışı metal, cam, orman, elektronik sanayindedir. Kimya sektörünün yoğun ara malı ithalatı yaptığı bu iş kolu yaklaşık 19 milyar liralık yatırım yapmaktadır. Enerji sektörünün Mersin Akkuyu'da yapmakta olduğu nükleer enerji ise ülkemizin enerji ithalatının % 10'luk kısmını karşılamayı hedeflemektedir.

2017 yılında uygulamaya konmuş olan proje bazlı teşvik mekanizması da stratejik yatırımların üzerinde bir yeni destek olarak ara malı ithalatımızı azaltacaktır.

Kaynakça

Bakkalcı, A.C., Argın, N. (2013), Türk Dış Ticareti ve Ekonomi Politikaları Arasındaki Nedensellik İlişkisi. Yönetim Bilimleri Dergisi, Sayı:21, Sayfa:68

Duran Mustafa (2002). Türkiye'de Yatırımlara Sağlanan Teşvikler ve Etkinliği. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Araştırma İnceleme Dizisi, Ankara Sayfa:5

Kaymak Hasan, (2005) Yabancı Doğrudan Yatırımları Artırmak İçin Teşvik Gerekli ve/veya Yeterli mi? Maliye Dergisi Sayı:149 Sayfa:101

Kazgan Gülten (1998), Ekonomide Dışa Açık Büyüme. İstanbul Altın Kitaplar Yayınevi 2. Basım Sayfa:333

Telatar, O.M. ve Terzi, H. (2009). Türkiye’de Ekonomik Büyüme ve Cari İşlemler Dengesi İlişkisi. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 23, Sayı:2 Sayfa:120 .

Utkulu Utku, (2008) Türkiye’de Dış Ticaret İşlemleri Uygulaması, Gazi Kitapevi Sayfa: 9

<https://www.ekonomi.gov.tr> [Erişim Tarihi: 19.04.2018]

<https://www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-255329> [Erişim Tarihi: 20.04.2018]

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/11/20161126-1.pdf> [Erişim Tarihi: 21.04.2018]

<https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/92126/proje-bazli-tesvik-sistemi-tanitimi-ve-tesvik-belgesi-dagitim-torende-yaptiklari-konusma.html> [Erişim Tarihi